

# Oltárny obraz Všetkých svätých 1823 - 2023

Roku 1819 zomiera selčiansky farár Adam Veselý, horlivý a verný služobník Boží, národovec a podporovateľ myšlienok Antona Bernoláka. Počas svojho dlhého, takmer dvadsaťdvaročného pôsobenia v Selciach mu okrem duchovného života farníkov nie je ľahostajný ani vzhľad starobylého selčianskeho kostola zasväteného Všetkým svätým. Podarí sa mu predovšetkým zasklepiť loď kostola - vybúraním dvoch oblúkov ju prepojiť s bočnou kaplnkou a opraviť bočné oltáre. Hlavný neskorogotický oltár z roku 1494 sa mu už však obnoviť nepodarí, a tak pred svojou smrťou spisuje testament, v ktorom okrem iného odkazuje 500 zlatých na renováciu hlavného oltára a vyhotovenie nového bohostánku. Veselého nástupca, kňaz Ján Šimony, ihneď po svojom príchode, pamätajúc na odkaz svojho predchodcu, povoláva banskobystrického sochára a rezbára Leopolda Forstera, ktorý prisľubuje, že oltár zreštauruje. Forster prichádza do Seliec, zhotoví nový bohostánok s dvoma cherubínmi a ozdobné antependium za 160 zlatých, ale do obnovy hlavného oltára sa aj napriek svojmu prisľubiu odmieta pustiť, pretože drevo je už podľa jeho slov zhnité a poškodené červotočom, a teda navrhuje radšej postaviť nový hlavný oltár. Zostávajúcích 340 zlatých však už na stavbu nového oltára nestačí, a tak pán farár Šimony žiada biskupa o uvoľnenie ďalších financií z Veselého testamentu. Biskup žiadosti vyhovie a začína sa uvažovať o stavbe nového hlavného oltára. Z dôvodu obmedzeného množstva financií sa dohodlo, že novopostavený oltár bude oproti starému neskorogotickému menší a jeho súčasťou bude maľovaný obraz Všetkých svätých. Najprv je oslovený neznámy bratislavský maliar, ktorý žiada za namaľovanie obrazu 500 zlatých, plus 180 zlatých za rám. Nakoniec vzniká dohoda s banskobystrickým maliarom Jozefom Fischerom, ochotným namaľovať obraz za 280 zlatých (30 zlatých za plátno, 250 za samotný obraz). Spomínaný rezbár Leopold Forster vyhotovuje ozdobný rám za 190 zlatých a nový obraz inštaluje v októbri roku 1823 pred sviatkom Všetkých svätých do hlavného oltára. Z veľkej vďaky a na pamiatku kňaza Adama Veselého, štredného darcu, bez ktorého by toto dielo nevzniklo, vyhotovili a umiestnili pod obraz chronogram na ktorom stálo:

## LEGANTE ADAMO VESZELI HVIATE PAROCHO, PRO VETERE INTEGRÉ NOVA ERECTA

Zanechal Adam Veselý, tunajší farár, namiesto starého nové bolo postavené

(Súčet všetkých veľkých písmen M,D,C,L,X,V,I odkazuje na rok 1823)

Čas plynul a roku 1855 prichádza do Seliec Július Plošic, ktorý vidiac hlavný oltár píše do farskej kroniky nasledovné:

**„Oltáre Chrámu Božieho Seleckého, a to jak hlavný, tak i bočné, nachádzeli se v tak bídném stavě, že ony, místo pobožnosti, smích u shromažděném budili lidu.**

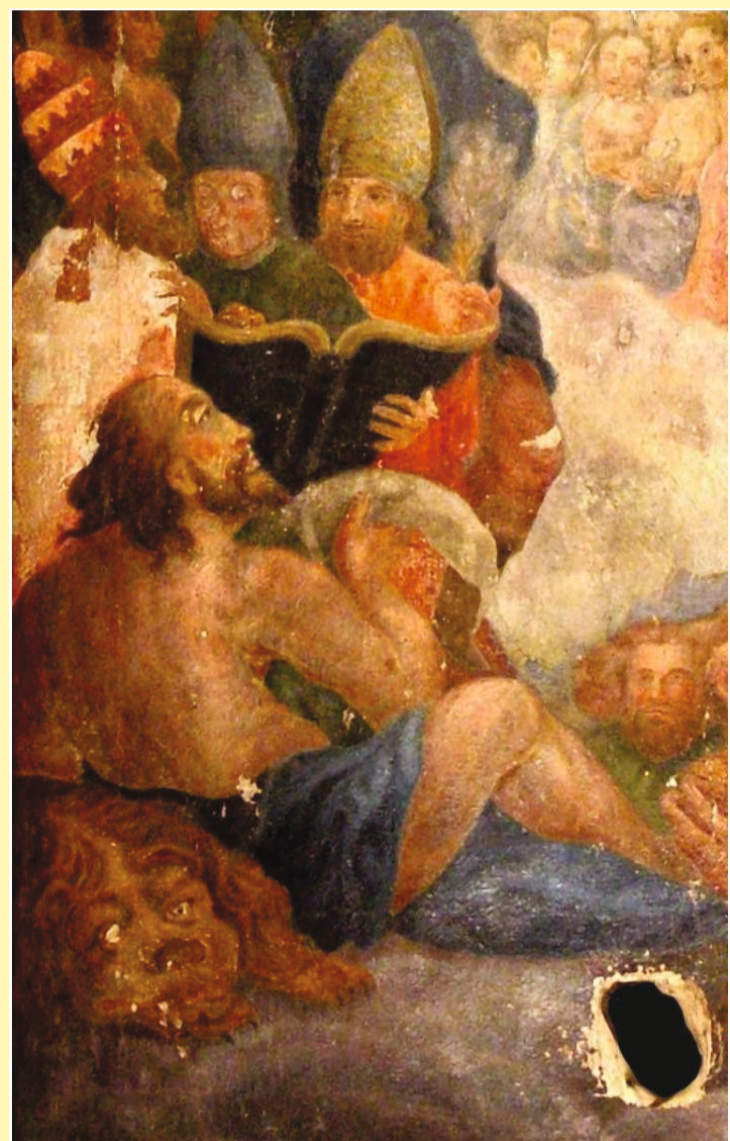
**“ ... „Oltár i s obrazem, který skutečné pohoršení dával, kdežto nekteri ze svatých, na něm vymalovaných, zubem času, nos, oči, ruky a jiné částky těla byli utratili, co právě tak vyhlíželo, jakoby Pán Bůh zmrzáčené své obyvatelstvo, jenž nebesům ke cti nesloužilo, na Selecký byl vystavil oltár.“**

Plošic teda rozmýšľa o namaľovaní nového oltárneho obrazu. Nedostatok peňazí mu však neumožňuje jeho predstavu naplniť. Žiada biskupský úrad o pomoc, avšak prichádza záporná odpoveď, že biskupstvo samo nemá dostatok peňazí. Blížiaci sa miléniový rok príchodu slovanských vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda dáva Júliusovi Plošicovi novú nádej. Žiada biskupa Štefana Moyzesa o zvolenie zmeniť pri tejto príležitosti patrocínium kostola. Prichádza kladná odpoveď a Plošic, národovec a hrdý Slováč, vyhlási, že na nový oltárny obraz sv. Cyrila a Metoda doloží aj z vlastného vrečka, ak by farská kasa nestačila. Takto umne sa teda podarilo Júliusovi Plošicovi vyriešiť dve veci naraz – zaobstarat' pre kostol nový oltárny obraz a zároveň uctiť si a osláviť tisícročnicu príchodu slovanských apoštolov.

Po zmene patrocínia roku 1863 bol obraz Všetkých svätých podľa možnosti zreštaurovaný a umiestnený vedľa hlavného oltára. Pravdepodobne ostal na tomto mieste až do roku 1895, kedy sa za kňaza Františka Šujanského pristúpilo k rekonštrukcii kostola a zariadeniu interiéru v neogotickom štýle. Hlavnou dominantou novopostaveného hlavného oltára boli sochy sv. Cyrila a Metoda a s obrazom Všetkých svätých, ako aj s obrazom našich vierozvestcov sa už nepočítalo a boli premiestnené do veže kostola.



Obraz predstavuje figurálny námet, ktorého celá kompozícia je previazaná s postavami zobrazenými na obraze. Postavy sú viac menej statické, ale tak ako sú umiestnené, vytvárajú pocit rušného, priam preplneného a tým pádom aj akoby sa pohybujúceho miesta. Kompozícia nie je jednoduchá, a aj po obsahovej stránke je premyslená.



Na pravej strane v prvom pláne sú umiestnení štyria otcovia latinskej cirkvi. Hneď v popredí, na bielych oblakoch potopený z profilu doprava, položí **sv. Hieronym**. Je zobrazený ako bradatý muž s dlhšími vlasmi, takmer ako akt, mohutná postava so silnými ramenami a chrbtom. Modré rúško mu prekryva bedrá, ale tak, že je mu vidieť pravá skrčená noha. Chrbtom sa akoby opiera o ležiaceho leva, z ktorého vidieť len smerom ku divákovi otočenú hlavu, položenú na labách s pazúry. Lev pôsobí dosť komicky. Sv. Hieronym drží v pravej ruke nejaký predmet – pripomína hada (?). Hieronymus hľadí dohora, kde úplne v polkruhovom výseku formátu sa nad všetkými svätými vznáša Svätá Trojica.

Za Hieronymom stoja traja zvyšní cirkevní otcovia, vidieť len ich trupy, pretože dolnú časť postáv zakrýva Hieronym. Pred nimi je roztvorená veľká kniha s čiernymi doskami symbolizujúca zrejme Bibliu. Zľava prvý, z profilu otočený stojí **sv. Gregor Veľký** s pápežskou tiarou na hlave, bielym plášťom, nehľadí do knihy, ale tiež na Svätú Trojicu vo vrchole obrazu. V strede stojí **sv. Ambróz** otočený ku Gregorovi. Ambróz nemá bradu, má na hlave sivú biskupskú mitru a vidieť, že má tmavý odev upnutý tesne pod krkom. Hľadí dopredu, smerom na diváka a prsty jeho ľavej ruky sú na prebale knihy, ktorú tak drží otvorenú. Za ním stojí bradatý, usmievavý **sv. Augustín** v červenom rúchu a so svetlou, zlatom zdobenou mitrou na hlave. V ľavej ruke drží horiace srdce, svoj individuálny atribút.

V druhom pláne, za cirkevnými otcami a nad hlavami mníchov sú oproti sebe stojace a sediace postavy svätcov a svätíc. Medzi nimi sú biele kopovité oblaky, ktoré akoby vytvárali uličku otvárajúcu sa do nekonečna. Na základe atribútov je možné niektoré osoby identifikovať, ale ako sa postavy perspektívne vzdalujú, zmenšujú sa a detaily sú nečitateľné.

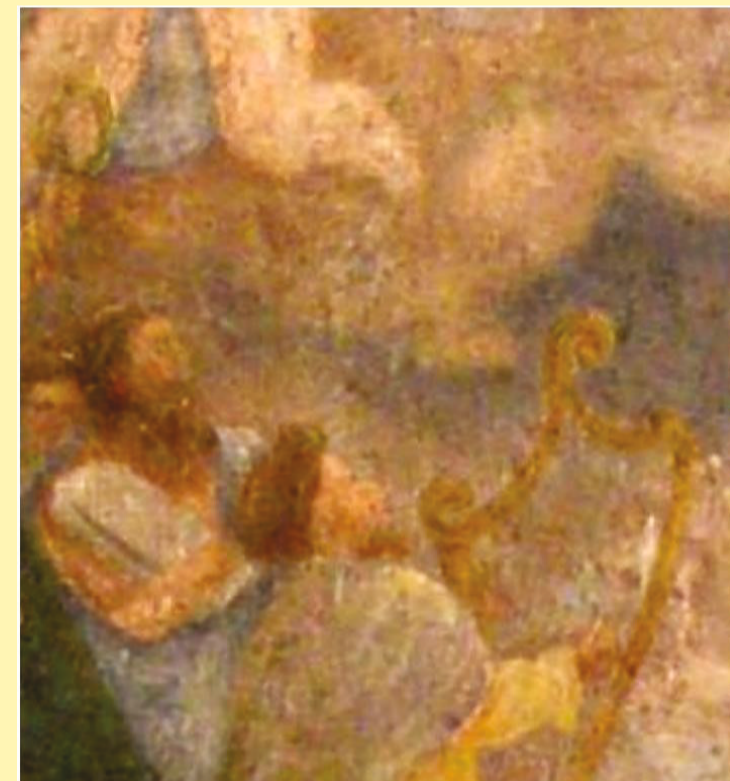


Na začiatku oboch zástupov svätých v druhom pláne sú oproti sebe dve výrazné postavy – na ľavej strane prvý, za hlavami svätých otcov, stojí bradatý **sv. Florián**. Je zobrazený z profilu, otočený takmer chrbtom k otcom cirkvi, hľadí doprava a mierne hore, ku Svätej Trojici. Je odedý v modrom plášti, siahajúcom po kolena, takže jeho pravú nohu trochu vidieť nakročenú. Na hlave má prilbu a na ľavom boku má pri sebe kópiu s tmavozelenou zástavou.

Oproti Floriánovi prvý muž sprava sedí z profilu zobrazený **sv. Vavrinec**. Je oblečený v čiernej reverende s bielou albou, s košeľou so širokými rukávami. Má krátke hnedé vlasy a fúzy, a je vidieť, že oči hľadia uprene dopredu. Je otočený doľava, má vysunutú nohu (asi pravú). Lavou rukou s výrazným širokým sivým rukávom sa opiera o veľký obdĺžnikový rošt s piatimi plochými prúťmi. V pravej ruke drží a na plecí si opiera zelenú palmovú ratolesť.



Za stojacim sv. Floriánom, spoza pápežskej tiary sv. Gregora Veľkého vidieť hlavu s krátkymi vlasmi a vztýčenou rukou, v ktorej drží šíp – je to **sv. Sebastián**.



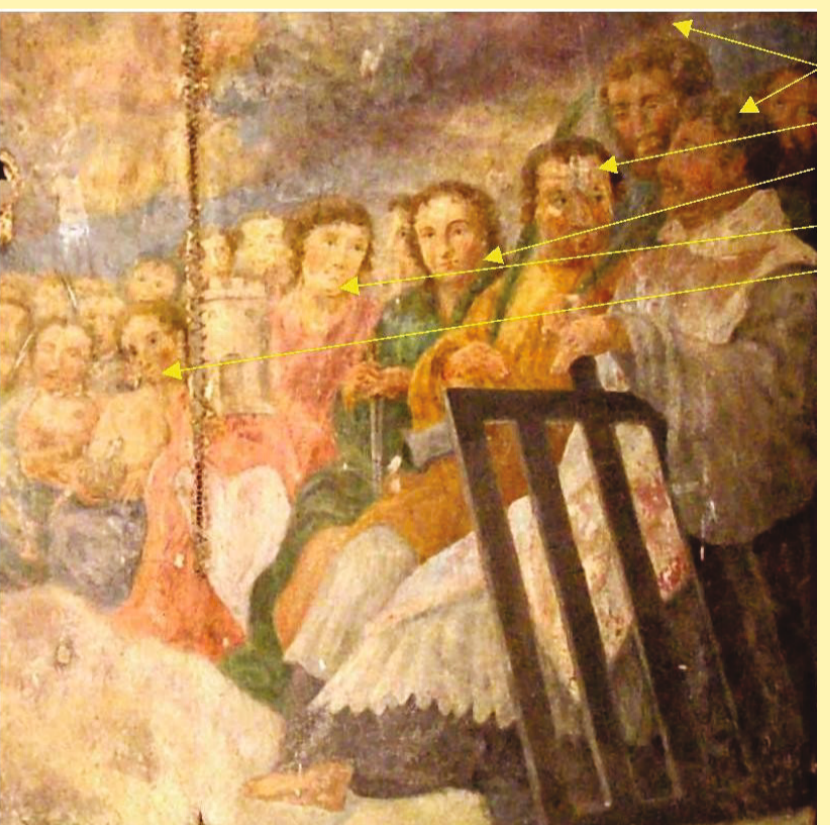
Ďalšie postavy pri ľavom okraji, za zástavou sv. Floriána sú príliš malé a nečitateľné, nevidieť ich atribúty, len je zrejme, že ide o čelne otočené ženské postavy. Krajná zo žien má vztýčenú pravú ruku a drží v nej venček (je ich päť a mohli by to byť múdre panny).

Pred zástavou sv. Floriána smerom ku stredu obrazu stoja dve starozákonné osobnosti. Prvý zľava je **Mojžiš** – s dlhou bradou, v svetlomodrom plášti a drží v rukách kamenné dosky s Božími prikázaniami. Z čela mu vychádzajú dva krátke lúče. Pred ním je kráľ **Dávid**, pôsobí mladšie ako Mojžiš, má briadku a na hlave akýsi turban (korunu?). Akoby kľačal v žltom rúchu s dlhým rukávom a s fialkovým plášťom na chrbte. Hľadí hore ku Trojici a pred sebou, vystretou rukou pridáva žltú harfu v tvare „V“ so zatočenými špicmi.



V prvom pláne na pravej strane je zástup mužských postáv – bradatých a podľa tonzúry na hlavách ide o mníchov – aj tmavé odevy to naznačujú, najmä druhý muž sprava, ktorý je zobrazený z profilu má mnišský habit. Zo zástupu ľudí je osem tvárí jasne rozpoznateľných.

Na druhej strane, za sv. Vavrincom sedí **sv. Štefan** - prvomučeník (uprostred čela má kameň), tiež nemá bradu a zrejme ani fúzy. Je odedý v okrovom diakonskom rúchu, v pravej ruke drží palmovú ratolesť a opiera si ju o plece. Ponad nich hľadí nadol bradatá mužská hlava, mohol by to byť **sv. Kristof**, ktorý by svojou výškou isto prevyšoval ostatných. Ďalšia tvár za ním je ale už úplne anonymná. Smerom do stredu formátu obrazu sedí v zelenom rúchu **sv. Katarína** – v ruke drží krátky meč a na kolienách má malé ozubené koleso. Hľadí dopredu, akoby na svätých Otcov. Hneď vedľa nej, za ňou, sedí **sv. Barbora** – v červenom plášti a bielom šate, na stehnách má malú vežu. Hľadí natočená na Katarínu. Za nimi sedí ďalšia svätica, ktorá v rukách pridáva košík s kvetmi, zrejme **sv. Dorota**.



Sv. Vavrinec  
Sv. Kristof (?)  
Sv. Štefan prvomučeník  
Sv. Katarína  
Sv. Barbora  
Sv. Dorota

Linia hláv svätých na pravej strane s postavami starozákonných postáv Dávida a Mojžiša k pannám vytvára spodný polkruh horného výjavu so Svätou Trojicou.



Vrchný výjav – tretí plán obrazu – na ľavej strane ohraničuje tesne pod Kristom a Bohom, Otcom, kľačiaci postava **Panny Márie**, ktorá sa modlí. Na modrom šate má ružový plášť a na vlasoch má jemnú, piesvitnú, bielu rúšku.

Z druhej (pravej) strany pod Bohom, Otcom, je sedem z dvanásť apoštolov. Prvý z ľavej strany je **sv. Ján Evanjelista**, zobrazený mladý, z profilu, bez brady. Má zelený plášť a pred sebou drží kalich.

Pred ním stojí čelne natočený **sv. Peter**, sivovlasý s bradou, v oranžovo-hnedom rúchu, v pravej ruke drží dva kľúče. Jeho ľavá strana je prekrytá pred ním kľačiacim **sv. Pavlom**. Tiež je otočený čelne, akoby kľačal na pravom kolene, pretože bosá ľavá noha, čiastočne zakrytá zeleným rúchom, mu vyčfá spod modrého plášťa. Má hnedé vlasy aj bradu, pozerá pred seba a v pravej ruke pred sebou drží široké sklopený meč, ľavú dľaň má položenú zhora na meč.

Medzi hlavami sv. Petra a sv. Pavla je ďalšia bradatá tvár apoštola, za Pavlom kľačí apoštol v červenom rúchu, a za ním ešte jeden bradatý muž s odhaleným výrazným ramenom s modrým plášťom. V ľavej ruke drží pútnícku palicu(?), a potom by to mohol byť **sv. Jakub**. Ale odhalená časť trupu naznačuje, že by sa mohlo jednať aj o **sv. Jána Krstiteľa** a dlhá palica by mohla byť dlhý krížik (?). Postava sv. Jána Krstiteľa by sa ikonograficky do výjavu všetkých svätých určite hodila. Pri ľavom okraji je ešte vidieť ruku a kúsok tváre ďalšieho apoštola, ale ten je už úplne nečitateľný, bez atribútu.



V pozadí figurálnych zobrazení svätcov špirálovito stúpajú dohora ružovkastobiele oblaky, za ktorými je modro-fialový priestor.

Celý výjav vrcholí zobrazením **Ježiša Krista** na ľavej strane

a po jeho ľavici, na pravej strane **Boha Otca**. Sedia na oblakoch ale nakláňajú sa k sebe, opierajúc sa o symbol zemegule – modrej gule, opásanej zlatou obrúčkou. Kristus, zobrazený pomerne svalnatý, má na bedrách červený plášť a pravou pokrčenou rukou pridáva masívny kríž. Ľavú ruku má vbok. Tvárou, lemovanou polodlhými, svetlohnedými vlasmi a briadkou, je natočený trochu

### Historické súvislosti viažuce sa k pamiatke a umelecko-historický opis a vyhodnotenie pamiatky

Umelecko-historický rozbor obrazu Všetkých svätých z rímsko-katolíckeho kostola v Selciach, okr. Banská Bystrica  
Mgr. Darina Arce, Október 2021

Sviatok Všetkých svätých má svoje korene vo východnej kresťanskej cirkvi v 4. storočí ako spomienka na tých, čo pre vieru trpeli alebo za ňu dokonca položili život. Svätý Efrém Sýrsky (306 – 373) a svätý Ján Zlatoústý (354 – 407) už vtedy poznali sviatok Všetkých svätých mučeníkov.

Oficiálne sa však začal sláviť v Ríme v roku 609. Pôvodne ale nešlo o november, ale o 13. máj. V polovici mája sa sviatok slávil ešte v čase, kedy bol pápežom Bonifác IV. Ten zasvätil chrám Pantheon Preblichoslavenej Panne Márii a svätým mučeníkom.

Dátum sviatku na 1. november presunul až pápež Gregor III. o viac ako 100 rokov neskôr, presnejšie v roku 731.

Oltárny obraz Všetkých svätých súvisel s pôvodným patrocíniom kostola v Selciach. Má obdĺžnikový formát na výšku, v strednej časti s prevýšeným polkruhom – typicky neskorobarokový formát. Rám obrazu už má jednoznačne klasicistické prvky (pletence, kvietky v nárožiach).

Dynamika obrazu, ktorou sa odvíja smerovanie pozornosti diváka (žlté čiary). Okrem Najsvätejšej Trojice sa tak do centra pozornosti dostávajú štyria otcovia latinskej cirkvi a cez nich si pozornosť získava kniha – Biblia, ale aj nástroje umučenca – čiže dôkazy viery (červený trojuholník).